

صندوق‌های قرض الحسنه و مطبوعات

گزارشی از یک مصاحبه

در این ستون برآیم در هر شماره به اهم نکاتی که مطبوعات کشور در خصوص سنت الهی قرض الحسنه به صورت گزارش، مقاله، مصاحبه و مانند آن منتشر کرده‌اند به طور اختصار اشاره کنیم. البته در این شماره به علت حجم مطالب ارائه شده، صرفاً به گزیده‌ای از مصاحبه‌ی جناب آقای فرجی مدیرعامل سازمان اقتصاد اسلامی بسنده می‌کنیم و در شماره‌های آتی این ستون را وسعت و تنوع بیشتری خواهیم بخشید. ان شاء الله

یکی از موضوعات مهمی که چندی است به عنوان یک مسئله‌ی جدی مطرح است موضوع نظارت بر صندوق‌های قرض الحسنه است و بحث بر این است که آیا بانک مرکزی توانایی نظارت بر صندوق‌های قرض الحسنه را دارا است یا خیر؟!

آنچه مسلم است مدیران صندوق‌های قرض الحسنه بنابر دلایل روشن و محکمی که ارائه می‌کنند حاضر نیستند به نظارت بانک مرکزی تن بدهند. از قرار معلوم جناب آقای احمدی نژاد ریاست محترم جمهور حمایت تلویحی خود را از صندوق‌های قرض الحسنه ابراز داشته و همین جریان سبب شده تا سازمان اقتصاد اسلامی با جسارت بیشتری خواهان نظارت کامل بر صندوق‌های قرض الحسنه شود.

آقای فرجی مدیرعامل سازمان اقتصاد اسلامی با تأیید این موضوع گیری می‌گویند: نظارت بر صندوق‌های قرض الحسنه در حوزه‌ی فعالیت‌های دولتی نیست و اسری است که به امور خیریه مربوط می‌شود. نامبرده آمار صندوق‌های قرض الحسنه کشور را حدود سه

هزار و اندی اعلام کرده و اذعان دارند که تعدادی از این صندوق‌های از مسیر صحیح و اصولی خود خارج شده‌اند و به وظیفه‌ی اصیل قرآنی خود عمل نکرده‌اند....

- آقای فرجی در پاسخ به این سؤال که دلیل رونق فعالیت صندوق‌های قرض الحسنه در بین سال‌های ۷۹ تا ۸۱ چه چیزی بوده می‌گویند: شرایط این گونه نبود که در سال ۷۹ به بعد صندوق‌های قرض الحسنه به وجود بیایند و رونق بگیرند. در سال‌های دهه ۶۰ نیز صندوق‌های قرض الحسنه فعالیت گسترده‌ای داشتند. البته تعداد زیادی از آن‌ها به شیوه جدولی وام پرداخت می‌کردند. در همان زمان سازمان اقتصاد اسلامی اعلام کرد که این صندوق‌ها را قبول ندارد و شیوه‌ی کار آن‌ها خارج از ضوابط قرض الحسنه است. البته پس از یک مدت زمان کوتاه تعداد زیادی از این صندوق‌ها تعطیل شد و فقط نمونه‌هایی که خوب کار می‌کردند باقی ماندند. در آن زمان هم حرفه‌هایی در مورد نظارت بانک مرکزی بر صندوق‌های قرض الحسنه وجود داشت و نهایتاً دولت مصوبات قبل را باطل کرد و باز هم صندوق‌ها تحت نظارت وزارت کشور قرار گرفت. پس از آن صندوق‌ها گسترش یافت و تعداد زیادی صندوق قرض الحسنه تأسیس شد. آن‌ها برای آن که مردم را جذب کنند کارهایی کردند که باعثش قرض الحسنه در تضاد بود. نهایتاً بزرگترین و مهمترین نیز همان صندوق‌های اصفهان بودند. آن‌ها قبل از اینکه دچار مشکل شوند به سازمان اقتصاد اسلامی مراجعه کردند و درخواست کردند تا سازمان با آن‌ها همکاری کند ولی چون باروش کار آن‌ها موافق نبودیم این موضوع پذیرفته نشد. وقتی صندوق‌های اصفهان دچار مشکل شدند به دنبال آن صندوق‌های دیگر هم با در دسر مواجه شدند. بحث پول و سرمایه موضوعی نیست که به سادگی از کنار آن بگذرند.

- جناب فرجی به دنبال این مطلب که به نظر می‌رسد بعد از داستان اصفهان به طور مرتب از تعداد قرض الحسنه‌ها کم شد اظهار داشتند: بله، پس از آن از تعداد آن‌ها کاسته شد و الان نیز اگر حرف و حدیثی در مورد قرض الحسنه شنیده می‌شود باقی مانده‌ی همان‌ها هستند. به هر صورت هر کسی نمی‌تواند قرض الحسنه

تأسیس کند. وقتی که مجوز برای شروع به کار قرض الحسنه‌ای را نیروی انتظامی صادر می‌کند در ابتداء مورد سوء پیشینه افراد مؤسس تحقیق می‌شود. بنده اعتقاد دارم تنها نداشتن سوء پیشینه دلیل بر کفایت تأسیس صندوق قرض الحسنه نیست. مؤسسين باید اهلیت داشته باشند. باید عشق به قرض الحسنه داشته باشند ولی اگر عده‌ای آمدند به عنوان بنگاه اقتصادی و منبع درآمد به آن نگاه کردند این قرض الحسنه محکوم به شکست است؛ چرا که ناخواسته برای تأمین هزینه‌ها به مسیری کشیده می‌شوند که از خط قرض الحسنه فاصله دارد. باید افرادی که علاقه مند به کار خیر هستند وارد این بخش شوند نه اینکه برای کسب درآمد قرض الحسنه تأسیس کنند. اگر قرض الحسنه بخواهد شغل باشد باید درآمدزایی کند.

– آقای فرجی در پاسخ به این سؤال که چه کسانی شرایط دریافت مجوز قرض الحسنه را دارند گفت: باید بررسی شود افرادی که درخواست تأسیس قرض الحسنه می‌کنند واقعاً علاقه مند به کار خیر باشند. مانند عده‌ای که جمع می‌شوند و در یک محل مسجد یا در مانگه درست می‌کنند. بنابراین نمی‌توان قرض الحسنه را جدای از این فعالیت‌های خیر به حساب آورد. باید افراد با علاقه حضور یابند که به دنبال نفع مالی نباشند. اگر واقعاً خیر خواه باشند به دنبال افزایش تعداد شعبه‌ها و درآمدزایی نمی‌روند و چون هدف الهی است مردم هم به آنان اطمینان می‌کنند و هیچ‌گاه مشکلاتی که چند سال پیش به وجود آمد رخ نمی‌دهد.

– مدیرعامل سازمان اقتصاد اسلامی در پاسخ به این سؤال که چه گروه یا نهادی صلاحیت صدور مجوز برای صندوق‌های قرض الحسنه‌ها را داراست اظهار داشت: به اعتقاد ما مجوز قرض الحسنه را باید یک گروه یا نهادی که کار خیر به انجام می‌دهد صادر کنند. آنجایی که باید صلاحیت افراد اعلام شود، می‌توان از نیروی انتظامی کمک گرفت ولی یک نهاد مردمی می‌تواند بررسی بکند و صلاحیت کار قرض الحسنه از سوی آنان تأیید شود. نظارت هم از سوی همین‌ها انجام می‌گیرد. حتماً نیاز است که نظارت باشد.

– جناب فرجی دلیل مخالفت خود را با نظارت بانک مرکزی بر صندوق‌های قرض الحسنه اینگونه بیان می‌کنند: تفاوت نظرهایی با بانک مرکزی وجود دارد. البته این را نیز قبول داریم که بانک مرکزی می‌گوید به آمار و ارقامی نیاز هست تا متوجه شوند چقدر در صندوق‌های قرض الحسنه پول وجود دارد. اینها را برای بررسی وضعیت پولی مملکت می‌خواهند. اگر یک تشکیلاتی از سوی صندوق‌ها راه‌اندازی شود می‌توان به سادگی این آمار را جمع‌آوری کرد و این طور نباشد که هر روز از یک نهاد دولتی به سراغ صندوق‌ها بروند و از آن‌ها آمار بخواهند. آیین‌نامه‌ای که بانک مرکزی تهیه کرده بود اصلاً با شرایط صندوق‌ها همخوانی نداشت.

– آقای فرجی با اعتقاد به اینکه صندوق‌ها نمی‌توانند از یک آیین‌نامه‌ی واحد تبعیت کنند افزود: صندوق‌ها بر اساس منطبقه و نیازها و ام می‌پردازند. به طور مثال صندوق جایی و ادار می‌شود ۳۰ هزار تومان و ام پردازد و با همین میزان پول هم مشکل برطرف می‌شود ولی در جایی دیگر باید یک میلیون تومان پرداخت کنند. بنابراین باید هیأت مدیره صندوق تصمیم بگیرند.

– در پاسخ به این سؤال که سازمان اقتصاد اسلامی با توجه به اینکه یک مؤسسه‌ی تجاری و انتفاعی است چگونه می‌تواند به عنوان نهادی مردمی عمل کند و مفهوم نظارت مردم بر صندوق‌ها را تحقق ببخشد آقای فرجی گفتند: سازمان اقتصاد اسلامی یک شرکت سهامی عام است که در حدود ۶۰ هزار سهامدار دارد. تعداد زیادی از صندوق‌ها نیز سهامدار سازمان هستند. البته به‌رغم اینکه شرکت سهامی عام است سودی به سهامداران نمی‌دهد. ماده ۶۴ اساسنامه می‌گوید سازمان سود ندارد اگر پولی زیاد بود صرف امور خیریه می‌شود و از مهمترین اهداف آن ترویج مبارزه با ربا است. رئیس هیأت مدیره سازمان نیز آیت‌الله غیوری نماینده مقام معظم رهبری است. کلیه افراد هم در این سازمان به طور مجانی کار می‌کنند. هیچ‌کدام از افراد هیأت مدیره سازمان حتی یک ریال هم نمی‌گیرند. بنابراین مردمی بودن سازمان به همین دلیل است. آقای غیوری تاکنون یک خودکار هم از سازمان در

اختیار ندارد؛ آقایان میراحمد صادقی و اعتمادیان با سایر دوستان هیأت مدیره هم چنین شرایطی دارند. با این حساب نهادی که به این تعداد سهامدار دارد نمی‌توان غیر مردمی قلمداد کرد.

– آقای فرجی همچنین در خصوص چگونگی دریافت کارمزد صندوق‌های قرض‌الحسنه تحت پوشش سازمان اقتصاد اسلامی گفتند: به تمام آن‌ها توصیه شد یا کارمزد نگیرند و یا مزد کار بگیرند. اینکه بعضی صندوق‌ها ۱۵ تا ۲۰ درصد کارمزد دریافت می‌کنند را اصلاً قبول نداریم. خیلی از صندوق‌هایی که تحت پوشش سازمان هستند اصلاً کارمزد نمی‌گیرند.

– نامبرده درباره‌ی چگونگی تأمین هزینه‌های صندوق اظهار داشتند: آن را بعضاً هیأت مدیره صندوق قرض‌الحسنه تأمین می‌کنند و حتی در برخی از شهرستان‌ها به طور مثال صندوق ساختمانی رابه کمک سازمان احداث کرده. در این مواقع حتی بخشی از ساختمان را اجاره می‌دهد تا هزینه‌ی صندوق تأمین شود و سعی بر این است که صندوق‌ها به دور از رزق و سرق و هزینه‌های اضافی فعالیت کنند. خیلی از صندوق‌ها بعد از ظهر کار هستند. چرا که نمی‌خواهند پول دستمزد کارمندان را بپردازند؛ یا اگر صبح‌ها کار می‌کنند با حداقل کارمند و حقوق پایین هستند و این طور نیست که مانند بعضی از بنگاه‌های اقتصادی هر روز تا بلوی خود را عوض کنند و تبلیغات کنند.

– مدیرعامل سازمان اقتصاد اسلامی همچنین در خصوص تبلیغ برای صندوق‌های قرض‌الحسنه گفتند: ما با تبلیغ مخالف هستیم. دقیقاً هنگامی که یکی از صندوق‌ها از رادیو و تلویزیون تبلیغ می‌کرد سازمان مخالفت کرد. قرض‌الحسنه در شهر چه دلیلی دارد که روزانه چندین بار از تلویزیون تبلیغات پخش کند. این کار باعث می‌شود به طور مثال فردی از غرب ایران به مرکز بیاید تا وام بگیرد. از سوی دیگر هزینه‌ی این تبلیغات از کجا تأمین می‌شود. جایی که می‌گوییم درآمد نباید باشد اگر بخواهند از این فعالیت‌ها انجام دهند باید از یک راه غیر اصولی درآمد ایجاد کند یا پول مردم را صرف این امور کند و هنگام بازپرداخت اعلام کند ندارد. بنابراین سعی می‌شود

تشکیلات قرض‌الحسنه به ساده‌ترین شکل اداره شود. البته با فرهنگ تبلیغ قرض‌الحسنه مخالفی وجود ندارد اگر قرض‌الحسنه تبلیغ شود خیلی خوب است الان در ذهن خیلی از مردم این وجود دارد که فکر می‌کنند پول را در چه محلی بگذارند تا پول بیشتری بگیرند. باید کاری بشود که فرهنگ قرض‌الحسنه در جامعه از آنچه هست فراتر رود. متأسفانه با وضعیت تورم و اقتصادی تعداد مراجعین به صندوق‌های قرض‌الحسنه خیلی زیاد است و صندوق‌ها تنها بخشی را می‌توانند پاسخگو باشند. اگر بتوان به گونه‌ای فرهنگ‌سازی کرد تا افرادی که پول اضافی دارند آن را به قرض‌الحسنه بیاورند، یقین بدانید که این پول مشکل فرد نیازمندی را حل می‌کند. اگر این فرهنگ گسترش یابد و مردم سوجه شوند که صندوق چنین کاری می‌کند استقبال می‌شود. در حال حاضر در بانک‌ها برای قرض‌الحسنه تبلیغ می‌شود ولی عمدتاً فردی که آنجا می‌رود به دنبال بردن جایزه است. باید به شکلی باشد فردی که پول را به عنوان قرض‌الحسنه می‌گذارد بداند که جایزه را از جایی دیگر می‌گیرد. این شیوه اصل قرض‌الحسنه لوته می‌شود و نقش قرض‌الحسنه زیر سؤال می‌رود. اعتقاد سازمان این است که فرهنگ قرض‌الحسنه گسترش پیدا کند و مردم علاقه‌مند شوند و مطلع باشند که اگر امروز ۱۰۰ یا ۲۰۰ هزار تومان پول را برای چند ماه احتیاج ندارند آن را به صندوق قرض‌الحسنه ببرند. البته باید اطمینان داشته باشند که این پول به دست فردی می‌رسد که گرهی از مشکلات زندگی او را حل می‌کند. اگر این فرهنگ ایجاد شود، صندوق‌ها تقویت می‌شوند و می‌توانند مراجعین بیشتری را جواب دهند. صندوق‌هایی که با سازمان در ارتباط هستند سال گذشته حدود یک میلیون و ۹۵۰ هزار وام پرداخت کرده‌اند. این وام‌ها خیلی بی‌سروصدا پرداخت شده است و هیچ تبلیغی نیز برای این وام‌ها انجام نگرفته بود. این وام‌ها در بخش‌های گوناگونی پرداخت شده است. البته برابر همین تعداد هم مراجعه بوده ولی موفق به دریافت وام نشده‌اند. در ضمن مبلغ هم در برخی موارد کافی نبوده است. اگر صندوق‌ها تقویت شوند می‌توانند رقم‌ها را بالا ببرند. البته بعضی از صندوق‌ها هستند که به همان شکل

جهاد ولی کار می کنند و امکان دارد حتی رقم های بیشتری را بدهند ولی سازمان می گوید اگر رقم کمتری هم داده می شود و تعابُدون شرط باشد. صندوق قرض الحسنه نه باید از کسی پول با شرط بگیرد و نه برای پرداخت آن شرط قائل شود. این ایده نیز امکان عملی دارد. همین صندوق هایی که با سازمان همکاری دارند هیچ کدام از شیوه های نامطلوب استفاده نمی کنند. کنترل و نظارت هم باید باشد. همین اتفاقاتی که سه سال پیش رخ دارد نیز به علت عدم کنترل و نظارت بود.

جناب آقای فرجی در خصوص ادغام
برخی از صندوق های قرض الحسنه اظهار داشتند: اگر در محلی دو یا چند صندوق با چند پرسنل فعالیت می کنند و هزینه های خود را نمی توانند تأمین کنند لازم است ادغام صندوق ها صورت گیرد تا هزینه ها کاهش یابد و بهتر به مردم خدمت رسانی شود. در مقابل ممکن است در روستا با تهری صندوقی وجود نداشته باشد که لازم است با نظارت کامل در آن منطقه صندوق جدیدی تشکیل شود اگر صندوق های قرض الحسنه مانند بانک ها به دنبال ساخت و ساز و ایجاد شعبه لوکس باشند از مسیر اصلی خود خارج می شوند. از سوی دیگر در این حالت صندوق ها از عهد های هزینه ها بر نمی آیند. البته برخی از بنگاه های اقتصادی مشابه اینگونه عمل می کنند. یکی از دلایل موفقیت صندوق هایی که با ما ارتباط دارند، ساده بودن آن ها در هیأت مدیره، محل، امکانات و... است. البته اگر مسئولیت نظارت بر صندوق ها به سازمان اقتصاد اسلامی اعطا شده بود وضع صندوق های قرض الحسنه بهتر از شرایط فعلی بود. اگر آن جایگاه قانونی را داشتیم می توانستیم برای همه ی کارهای یاد شده برنامه ریزی کنیم و شرایط پرداخت و 'م' را به گونه ای تغییر دهیم که رضایت بیشتری حاصل شود و نظارت بیشتری بر فعالیت صندوق ها داشته باشیم و در نهایت می توانستیم در جراید عمومی و رادیو و تلویزیون برای گسترش فرهنگ، اطلاع رسانی مناسب تری داشته باشیم. حتی می توانیم با ساخت سریال هایی در خصوص صندوق های قرض الحسنه، مردم

را بیشتر با ساز و کار آن ها آشنا کنیم. ما مخالف هستیم که راجع به یک صندوق قرض الحسنه خاص و یا برای سازمان تبلیغ شود بلکه باید برای فرهنگ قرض الحسنه تبلیغ کنیم. گاهی بانک مرکزی و برخی از اقتصاددان ها بحث کاهش ارزش پول را مطرح می کنند و می گویند یک میلیون تومانی که در صندوق پس انداز می شود و یا وام داده می شود یک سال بعد قدرت خرید آن کاهش می یابد و چگونه باید این کاهش ارزش جبران شود؟ اصلاً نمی توان کار کسی را که پول خود را در صندوق می گذارد با کسی که پول خود را در بانک پس انداز می کند مقایسه کنیم. آیا کسی که مسجد می سازد و اصل پول خود را از دست می دهد به دنبال این است که چیزی به اصل پول خود اضافه کند؟ کسی که پول خود را در صندوق قرض الحسنه می گذارد به فکر ارزش افزوده پول خود نیست و می گوید امروز این پول را احتیاج ندارم و آن را قرض می دهم. باید کاری بکنیم این اعتقاد گسترش یابد تا مشکلات افراد بیشتری حل شود. تعداد مراجعات به صندوق ها برای اخذ وام بسیار زیاد است و حتی نصف تقاضاها را نمی توانیم پاسخ دهیم. گاهی نیز بانک مرکزی اطلاعاتی صادر می کند که صندوق ها را مجبور می کند با احتیاط بیشتری فعالیت کنند. آقای احمدی نژاد نیز موافق صندوق ها است. نامه ای به ایشان نوشتیم که ایشان هم روی نامه ی ما دستور دادند به معاون اجرایی رئیس جمهور و استانداری ها که حتماً با صندوق ها همکاری کنید و به آن ها کمک کنید تا کار قرض الحسنه پیش رود. منتها برخی دوست ندارند صندوق ها رشد کنند. به نظر من صندوق ها ماندگرنند و این یک اعتقاد است. اگر روزی حتی به صندوق ها گفته شود فعالیت نکنند مانند قبیل از انقلاب در مساجد و خانه ها فعالیت صندوق ها نه به صورت ثبت شده ادامه می یابد. در برخی روستاها اعضای هیأت مدیره صندوق ها ممکن است پای اسناد انگشت بزنند و سواد چندانی نداشته باشند ولی اعتماد مردم را به خود جلب می کنند و این مهم است.